

та його інтерпретації у вітчизняних умовах, а також висуненні власних конструктивних пропозицій задля прискорення зайняття індустріальним туризмом "вільних ніш" на українському туристичному ринку.

1. Бойко Н. В Донбасе набирает обороты промышленный туризм // <http://status.net.ua/all/material/markets>. 2. Василенко Ю. У Запоріжжі туристів запросять в... промзону // День. – 2007. – №107. 3. Казаков В.Л., Казакова Т.А., Завальнюк О.И. Техногенний туризм у системі природокористування // Екологія і раціональне природокористування: Збірник наукових праць Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. – 2006. – 244 с. 4. <http://www.ndgazeta.org.ua>.
Надійшла до редколегії 14.09.2009

УДК 911.3

В. Сайчук, асп.

РУХ РОБОЧОЇ СИЛИ ЯК СКЛАДОВА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті визначені особливості територіальної мобільності робочої сили як чинника формування регіонального ринку праці. Проведено суспільно-географічний аналіз руху робочої сили у Хмельницькій області, визначено його причини та вплив на формування регіонального ринку праці. Проведено групування районів області за особливостями руху робочої сили.

The specific features of the territorial mobility of labor force as a factor of forming of regional labor market are determined. The human-geographical features of the motion of labor resources in the Khmelnytsky region is analyzed, its reasons and influence on forming of regional labor market are revealed. Grouping of region districts by the features of the motion of labor resources is conducted.

Вступ. Постановка проблеми. Одним із елементів територіальної мобільності робочої сили є її рух, що досліджується за допомогою аналізу показників прийняття, вибуття та сальдо руху робочої сили. Вивчення руху робочої сили дає можливість оцінити рівень розвитку регіонального ринку праці та визначити основні тенденції соціально-економічного розвитку регіону. Галузевий та регіональний аналіз руху робочої сили сприяє реалізації державної політики у сфері зайнятості на регіональному та локальному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зайнятості та функціонування регіонального ринку праці розглянуто у працях С. Бандура, Д. Богині, В. Герасимчука, М. Долішнього, Ю. Заволоки, Т. Заєць, Н. Запхляк, С. Злупко, Е. Лібанової, Н. Мезенцевої, В. Онікієнка, І. Петрової, В. Петюха та інших вчених. Водночас суспільно-географічний аналіз особливостей руху робочої сили в окремих регіонах та оцінка його впливу на розвиток регіонального ринку праці вивчені недостатньо, тому проведення даного дослідження є актуальним і має прикладне значення.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Важливим для суспільно-географічного аналізу ринку праці є врахування кількісних та якісних показників населення та трудових ресурсів, які постійно змінюються, що зумовлено рухом населення та робочої сили. Ціллю даної роботи є проаналізувати особливості руху робочої сили Хмельницької області та провести групування районів за особливостями руху робочої сили, що дасть можливість врахувати територіальні особливості формування кількісних та якісних показників при реалізації державної політики у сфері зайнятості та розвитку трудового потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу. За період з 2006 по 2008 роки для Хмельницької області характерне зменшення обсягів прийняття та вибуття працівників із від'ємним значенням сальдо. Згідно статистичних даних [1; 2] у 2008 році прийнято на роботу 63,7 тис. працівників (у 2006 році – 69,2 тис.), вибуло – 77,2 тис. осіб (у 2006 р. – 85,0 тис.). Середньорічне значення чисельності прийнятих на роботу за 2006-2008 роки становить 66,9 тис. осіб, що на 12,8 тис. осіб менше чисельності вибулих (79,7 тис. осіб).

Середньорічна частка прийнятих на роботу становила 24,4 % до середньооблікової чисельності штатних працівників та по роках змінювалась наступним чином: у 2006р – 24,4 %, у 2007 р. – 25,0 %, у 2008 р. – 23,8 %. Дослідження процесу вивільнення працівників у розра-

хунку до середньооблікової чисельності штатних працівників свідчить про зменшення даного показника у 2007 році порівняно з 2006 (із 30,0 % до 28,3 %) та незначними збільшенням у 2008 р. (до 28,9 %), середньорічне значення даного показника становило 29,0 %. Головною причиною вказаних змін є економічний спад (особливо в умовах впливу світової фінансово-економічної кризи), що зумовлює постійне зменшення чисельності штатних працівників (з 283,7 тис. осіб у 2006 році до 267,5 тис. у 2008). Зменшення чисельності працюючих відбувається у зв'язку із спадом виробництва та збільшенням частки "тіньової" зайнятості, яка на обліковується.

За видами економічної діяльності у 2008 році найбільша частка прийнятих працівників до середньооблікової кількості працівників даного виду діяльності спостерігалась у наступних галузях: сфері діяльності готелів та ресторанів – 66,5 %, або 0,6 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 26,0 %, або 0,3 тис. осіб); сільському господарстві та пов'язаних з ним послугах – 46,9 %, або 12,5 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 33,6 %, або 14,2 тис. осіб); торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 45,9 %, або 8,0 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 44,7 %, або 7,6 тис. осіб). Найменше значення даного показника за 2008 рік спостерігалось в: охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги – 9,2 %, або 3,2 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 9,8 %, або 3,4 тис. осіб); освіті – 10,3 %, або 5,4 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 10,0 %, або 5,2 тис. осіб).

Найбільший відсоток вивільнення працівників у 2008 році спостерігався у: сільському господарстві та пов'язаних з ним послугах – 61,2 %, або 16,3 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 63,0 %, або 26,7 тис. осіб); діяльності готелів та ресторанів – 55,5 %, або 0,5 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 48,0 %, або 0,5 тис. осіб); торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 50,8 %, або 8,8 тис. осіб (у 2006 році відповідно – 43,9 %, або 7,5 тис. осіб).

В розрізі районів Хмельницької області у 2008 році найбільші обсяги прийняття та вивільнення працівників спостерігались у Хмельницькому разом з м. Хмельницький (прийнято 22,3 тис. та вибуло 24,7 тис. працівників), Кам'янець-Подільському разом з м. Кам'янець-Подільський (відповідно 7,1 тис. та 9,3 тис.), Шепетівському разом з м. Шепетівка (5,0 тис. та 5,6 тис.) та Славутському разом з м. Славута і м. Нетішин (5,0 тис. та 6,3 тис. працівників) районах. Водночас є райони з найнижчими абсолютними значеннями прийняття та вивільнення праців-

ників – це Старосинявський та Віньковецький (по 0,5 тис. прийнято та 0,8 тис. осіб вивільнено) райони.

Середньорічні значення показників руху робочої сили в розрахунку на 1 штатного працівника за 2006-2008 роки мають свою особливість територіальної диференціації (рис. 1; табл. 1). Найвищі середні відсотки прийняття у Старокостянтинівському разом з м. Старокостянтинів (33,8 % від середньорічного значення чисельності штатних працівників), Краси́лівському (30,3 %) та Білогірському (29,6 %) районах; найменші значення даного показника у

Полонському (15,1 %) та Чемеровецькому (15,6) районах. Найбільший середній відсоток вивільнень – у Старокостянтинівському разом з м. Старокостянтинів (37,1 %), Краси́лівському (36,1 %) та Ізяславському (35,1 %) районах. Від'ємне середньорічне значення сальдо руху робочої сили за 2006-2008 роки спостерігалось в усіх без винятку районах і коливається в межах від -0,9 % (-0,8 тис. осіб) у Хмельницькому разом з м. Хмельницький до -16,9 % (-1,4 тис. осіб) у Полонському районах.

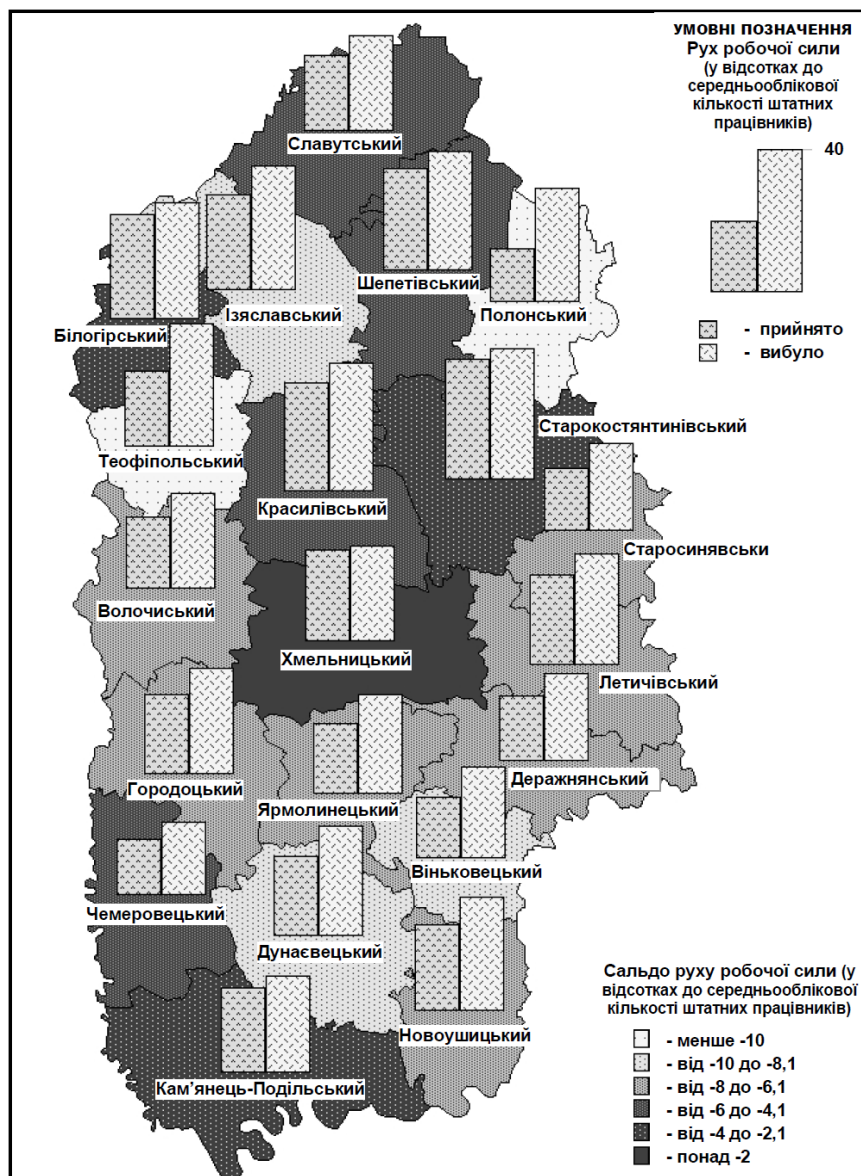

Рис. 1. Рух робочої сили у Хмельницькій області за 2006-2008 роки ([1, 2])

Таблиця 1. Середньорічні значення показників руху робочої сили за 2006-2008 роки та їх відношення до середньорічної чисельності штатних працівників (розраховано автором за даними [1; 2])

Райони разом з міста-ми обласного значення	Прийнято		Вибуло		Сальдо	
	тис. осіб	в % до чисельності працівників	тис. осіб	в % до чисельності працівників	тис. осіб	в % до чисельності працівників
Білогірський	1513	29,6	1678	32,8	-165	-3,2
Віньковецький	585	17,0	891	25,9	-306	-8,9
Волочиський	2225	20,2	2931	26,6	-706	-6,4
Городоцький	1614	22,1	2174	29,8	-560	-7,7
Деражнянський	868	18,3	1181	24,9	-314	-6,6
Дунаєвецький	1973	22,5	2707	30,8	-733	-8,4
Ізяславський	2251	26,7	2957	35,1	-706	-8,4

Закінчення табл. 1

Райони разом з містами обласного значення	Прийнято		Вибуло		Сальдо	
	тис. осіб	в % до чисельності працівників	тис. осіб	в % до чисельності працівників	тис. осіб	в % до чисельності працівників
Кам'янець-Подільський	7704	23,7	8883	27,3	-1179	-3,6
Красилівський	3687	30,3	4394	36,1	-707	-5,8
Летичівський	1258	25,1	1574	31,4	-316	-6,3
Новоушицький	997	24,4	1304	31,9	-307	-7,5
Полонський	1238	15,1	2625	32,0	-1387	-16,9
Славутський	5535	21,3	6917	26,6	-1383	-5,3
Старокостянтинівський	4233	33,8	4645	37,1	-412	-3,3
Старосинявський	640	17,5	898	24,6	-258	-7,1
Теофіпольський	1593	21,5	2557	34,5	-964	-13,0
Хмельницький	21887	26,0	22662	26,9	-775	-0,9
Чемеровецький	1091	15,6	1444	20,6	-353	-5,0
Шепетівський	4821	29,1	5550	33,5	-728	-4,4
Ярмолинецький	1233	19,7	1733	27,6	-500	-8,0
ВСЬОГО	66946	24,4	79704	29,0	-12757	-4,6

Найменша різниця між показниками прибуття та вибуття в розрахунку до чисельності штатних працівників за 2006-2008 роки спостерігалась у Хмельницькому разом з м. Хмельницький (-0,9 %, або -775 осіб), Білогірському (-3,2 %, або -165 осіб), Старокостянтинівському разом з м. Старокостянтинів (-3,3 %, або -412 осіб), Кам'янець-Подільському разом з м. Кам'янець-Подільський (-3,6 %, або -1 179 осіб) та Шепетівському разом з м. Шепетівка (-4,4 %, або -728 осіб) районах. Найбільше скорочення середньорічного відсотка штатних працівників за рахунок прийняття та вибуття у досліджуваний період спостерігалось у Полонському (-16,9 %, або -1387 осіб) та Теофіпольському (-13,0 %, або -964 особи) районах.

Шляхом експертної оцінки за результатами проведених групувань районів області ("ранговим", "індексним" методами та за допомогою кластерного аналізу) виділено 5 груп районів Хмельницької області за особливостями руху робочої сили: **1 група** – Хмельницький (разом з м. Хмельницький), Кам'янець-Подільський (разом з м. Кам'янець-Подільський) райони; **2 група** – Шепетівський (разом з м. Шепетівка), Білогірський, Старокостянтинівський (разом з м. Старокостянтинів), Славутський (разом з м. Славута та м. Нетішин) та Красилівський райони; **3 група** – Деражнянський, Волочиський, Летичівський, Чемеровецький, Віньковецький, Ярмолинецький та Старосинявський райони; **4 група** – Дунаєвецький, Городецький та Новоушицький райони; **5 група** – Ізяславський, Полонський та Теофіпольський райони. Групування районів Хмельницької області за показниками руху робочої сили показує на порівняно вищій значення показників прийняття, вивільнення та сальдо руху робочої сили в перших двох ніж у останніх.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Таким чином, найбільший рух робочої сили спостерігається в найменш оплачуваних галузях із складними умовами праці і в яких переважна частина виконання робіт не потребує професійної підготовки (сільське господарство, торгівля тощо), а найменший – у галузях, працівникам яких досить важко змінити свій профіль діяльності (освіта, охорона здоров'я, фінансова діяльність тощо).

Основні фактори руху робочої сили можна об'єднати в дві групи: 1) внутрішні (розмір заробітної плати та умови праці, можливість професійного росту тощо); 2) зовнішні (економічний стан розвитку країни та регіону, вплив світової економічної кризи, створення нових робочих місць, сімейні обставини працівників тощо).

Характерними рисами територіальної диференціації особливостей руху робочої сили є залежність між показниками руху робочої сили від місця району в системі розселення та рівня його економічного розвитку. Отже, відносні показники плінності кадрів найменші у районах поблизу найбільших міст області (Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Шепетівка, Славута, Старокостянтинів, Нетішин), а найбільші – переважно в аграрних районах віддалених від найбільших промислових та культурних центрів області. Хоча в умовах прояву негативних наслідків світової економічної кризи найбільший дисбаланс між прийнятими та вивільненими працівниками спостерігається саме у найбільш розвинутих в економічному відношенні районах.

1. Статистичний збірник "Міста і райони Хмельниччини" 2007 / За ред. В.В. Скальського. – Хмельницький, 2008. 2. Статистичний збірник "Міста і райони Хмельниччини" 2008 / За ред. В.В. Скальського. – Хмельницький, 2009. 3. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2008 рік / За ред. В. В. Скальського. – Хмельницький, 2009.

Надійшла до редколегії 10.09.2009

УДК 911.3

Д. Карачоні, PhD

СПРОБА ТИПОЛОГІЇ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ В УКРАЇНІ

Розкрито теоретичні аспекти дослідження сільської місцевості. Висвітлено особливості просторової диференціації сільської місцевості в Україні. Визначено фактори, що впливають на диференціацію сільської місцевості в Україні. На основі кластерного аналізу проведено типізацію сільської місцевості України на рівні адміністративних районів. Виділено та охарактеризовано дев'ять типів сільської місцевості в Україні.

The theoretical aspects of the rural areas researches are outlined. The features of spatial differentiation of the rural areas in Ukraine are exposed. The factors responsible for the differentiation of rurality in Ukraine are revealed. Typology of Ukrainian rural areas at the district (administrative rajon) level by cluster analysis is carried out. Nine types of rural areas in Ukraine are identified and characterized.

Постановка проблеми. Сільська місцевість завжди відігравала в Україні істотну роль. Країна має величезний аграрно-екологічний потенціал, для якого, однак,

необхідна міцна основа: соціально-економічна стабільність сільської місцевості. Це і є основним предметом дослідження в даній роботі.